

INTRODUCCIÓ

Un tema central per a l'ICIP

Antoni Pigrau / Maria Prandi

Antoni Pigrau és director del programa “Conflictes armats: dret i justícia” de l'ICIP /
Maria Prandi és fundadora de Business and Human Rights

El segle XX va viure, en l'àmbit de les relacions internacionals, un autèntic procés d'auge i caiguda de l'Estat com a principal actor. Al llarg del segle la realitat de l'Estat es va anar estenent com a eix vertebrador que permetia entendre el món i les relacions que s'hi donaven. Al 1920 tant sols 42 Estats formaven part de la Societat de Nacions (el precedent de les Nacions Unides), mentre que actualment hi ha 195 Estats membres que representen el 99% de la població mundial¹. Durant moltes dècades, els debats sobre la política internacional i el poder mundial pivotaven necessàriament al voltant del paper dels Estats en relació als conflictes, la geopolítica o altres esdeveniments, i tot tenia una lectura en clau estatocèntrica amb la preeminència dels Estats com a gairebé els únics actors en les relacions internacionals.

Però, al llarg del segle XX i principis del XXI, una altra realitat va anar guanyant terreny i el paper preeminent dels Estats en el sí de les relacions internacionals va anar perdent la seva rellevància. Altres actors intergovernamentals o internacionals, com ara les organitzacions internacionals (Nacions Unides, Fons Monetari Internacional, Unió Europea...) però, també actors privats, van començar a guanyar terreny en les diferents esferes de poder posant en qüestió l'estato-centrisme vigent. A tall d'exemple, el 2016 la companyia amb més ingressos del món, Walmart, superava el PIB de la 24ena economia del planeta, Bèlgica. I el que també havia estat, en aparença, patrimoni exclusiu dels estats -la protecció, i alhora la violació, dels drets humans - també va passar a mans d'altres actors com ara les grans corporacions.

Des dels seus inicis l'ICIP s'ha interessat per aquesta evolució i per la importància del paper de les empreses en tot allò relacionat amb els conflictes i la pau. Des del programa d'actuació "Conflictes Armats, Dret i Justícia" aquest interès ha quedat palès de diverses maneres. La més evident ha estat el procés de creació de la xarxa internacional de recerca sobre el paper de les empreses en els conflictes armats i la violació dels drets humans (BCHR Network, per les seves sigles en anglès). Ja l'octubre de 2011, l'ICIP va convocar una primera conferència a Barcelona, dedicada a analitzar el paper i les responsabilitats de les empreses en situacions de conflicte com a agenda emergent d'investigació. La conferència es va centrar en el paper de les empreses en relació a tres centres d'interès: el mercat d'armes internacional; la provisió de serveis militars i de seguretat; i el segment del sector privat, ja sigui nacional o multinacional, que "fa negocis" en zones en conflicte, en particular en relació amb l'explotació i el comerç lícit o il·lícit dels recursos naturals.

“ La creació de la xarxa internacional de recerca BCHR demostra l'interès de l'ICIP per la relació entre empreses i drets humans ”

Dos anys més tard, el gener 2013, es va dur a terme una segona conferència també a Barcelona. Els participants van mostrar un gran interès en la creació d'una xarxa que se centraria en tres grans dimensions i les seves connexions: les empreses, els conflictes i els drets humans. La seva principal contribució hauria de ser vincular i potenciar els coneixements aportats fonamentalment des de l'acadèmia i des de les organitzacions no governamentals.

La tercera conferència va tenir lloc al novembre de 2014 a Londres, amb el suport d'Amnistia Internacional. En aquesta ocasió, es va presentar i discutir un esborrany del document fundacional de la xarxa. També es va acordar la creació de la pàgina web i d'un butlletí mensual en fase de proves, així com l'obertura d'un procediment d'inscripció a la xarxa.

La quarta conferència, que va tenir lloc a Ginebra el novembre de 2015 amb el suport del Centre de Ginebra per al Control Democràtic de les Forces Armades (DCAF), va formalitzar la fundació de la Xarxa Internacional sobre Empreses, Conflictes i Drets Humans com a espai que busca enfortir els llaços entre els investigadors que treballen en aquests temes a partir d'una varietat de disciplines, així com entre els investigadors i les organitzacions de la societat civil. Les principals activitats que pretén desenvolupar la xarxa són: a) celebrar una conferència anual; b) compartir informació i resultats de la recerca, tot fomentant l'intercanvi d'informació entre els membres de la xarxa i amb el públic en general; c) impulsar projectes d'investigació conjunta entre els membres i / o en col·laboració amb altres organitzacions; i d) dur a terme altres activitats com l'organització de conferències, esdeveniments, cursos, seminaris o publicacions.

Finalment, el novembre de 2016 ha tingut lloc, també a Ginebra i de nou amb el suport de DCAF, la cinquena de les conferències de la xarxa. S'han confirmat quatre grups de treball oberts, centrats, respectivament en els temes d'empreses privades militars i de seguretat; drets sobre la terra i conflictes socials; empreses i construcció de pau, i comerç d'armes. En aquests moments la xarxa compta amb 159 persones inscrites, de 26 països i que pertanyen a 129 institucions diferents, i té el potencial per esdevenir un espai de debat i de generació de coneixement enormement profitós al voltant d'uns problemes que estan prenent una dimensió molt important en la caracterització dels conflictes actuals.

“ BCHR té el potencial per esdevenir un espai de debat i de generació de coneixement enormement profitós ”

Un altre exemple del compromís de l'ICIP amb l'estudi del paper de les empreses és aquesta pròpia revista que ara, per quarta vegada, tracta temes relacionats amb el món empresarial: el 2011 ja ho va fer amb el número “Empreses militars i de seguretat privada”; el 2012, amb el títol “Empreses i conflictes”; i el 2013, amb el número

“Conflictes pels recursos”. En l’edició que presentem ara ens centrem en la relació entre empreses i drets humans. En el primer article, Nomonde Nyembe i Khuraisha Patel aborden el procés de creació d’un tractat vinculant destinat a regular les activitats de les empreses en aquest àmbit; seguidament, Claire Methven O’Brien fa balanç dels anomenats Plans d’Acció Nacionals sobre Empresa i Drets Humans aprovats per una desena de països, mentre que els dos articles següents pretenen ser la cara i la creu: Richard Karmel aborda l’oportunitat que representa per a les empreses la inclusió dels drets humans en el seu funcionament i Rafael Maldonado ens presenta els casos de defensors de drets humans amenaçats per activitats empresarials a Guatemala. Aquest article reflexa, en particular, la gravetat de la situació a Guatemala, on aquells que s’enfronten als grans projectes extractius miners, que gaudeixen del suport del govern del país, viuen en perill. En l’últim article, ja en clau més local, Michela Albarello ens parla del “camí català” cap a l’aprovació d’un centre d’estudi i avaluació sobre els impactes de les empreses catalanes amb inversions a l’exterior.

El monogràfic l’acabem amb una entrevista amb Shawna Bader-Blau Executive, directora executiva de Solidarity Center, una ONG internacional dedicada a la formació i millora de les condicions laborals arreu del món, especialment als països en desenvolupament. També hem inclòs, a l’apartat “Recomanem”, una sèrie de recursos que permeten aprofundir la relació entre les empreses i la protecció i/o violació dels drets humans.

Per acabar, la revista es completa amb dos articles d’opinió a l’apartat “Tribuna”. D’una banda, Jordi Palou-Loverdos commemora els 20 anys de l’assassinat de missioners catalans a Ruanda i, de l’altra, Virginia Mazuela ens parla de la trajectòria de l’ONG Brigades Internacionals de Pau, guanyadora del Premi ICIP Constructors de Pau 2016, pel seu suport als defensors dels drets humans.

1. Hi ha 10 estats més sense reconeixement internacional i 39 territoris dependents.

Fotografia : Conferència anual de BCHR Network, 2016 (Ginebra)

© Generalitat de Catalunya